

De zachte kant van het schooladvies

Hoe objectiever en breder het schooladvies in groep 8, hoe beter. Maar hoe meet je 'zachte' factoren als doorzettingsvermogen, motivatie of zorgvuldigheid?

Stel je voor: Thomas scoort redelijk op het onderdeel leesvaardigheid en is goed in rekenen, maar hij scoort laag op taalverzorging. Ook is hij vaak chaotisch en heeft hij moeite met plannen. Maar: hij is wel een echte doorzetter. Zijn klasgenoot Nadina presteert matig op leesvaardigheid en taalverzorging, maar uitstekend bij rekenen. Ze is zorgvuldig en maakt altijd trouw haar huiswerk. Wel vindt ze het fijn als de juf haar op weg helpt of samen met een klasgenoot aan opdrachten kan werken. Hoeveel waarde moet je aan elk van de persoonlijkheidskenmerken hechten in het formuleren van het schooladvies van Thomas en Nadine? En hoe zijn die aspecten op een objectieve manier in kaart te brengen?

Leersucces

Het zogeheten *big-five*-model dat onder psychologen gemeengoed is, biedt hier houvast. Het beschrijft vijf persoonlijkheidskenmerken die de ontwikkeling en het leersucces van leerlingen in het vervolgonderwijs aardig voorspellen. Zo zijn succesvolle leerlingen volgens dit model nieuwsgierig en staan zij open voor nieuwe ideeën. Ze zijn emotioneel stabiel en laten zich niet zo snel uit het veld slaan. Ze richten zich op de buitenwereld, zijn assertief en spraakzaam. Ook zijn ze gericht op de ander én op resultaat. Zij gedragen zich dus doelgericht en kunnen goed plannen. Van deze vijf persoonlijkheidskenmerken is de laatste, namelijk leeraanpak of consciëntieusheid, de beste voorspeller voor schoolsucces, blijkt uit onderzoek. De andere kenmerken hebben zeker ook invloed, maar in mindere mate. Daarom is het wijs om leeraanpak als uitgangspunt te nemen bij het formuleren van een schooladvies. Afstudeeronderzoek van Elise te Pas laat daarnaast zien dat het naast resultaatgerichtheid erom gaat tot hoever het doorzettingsvermogen reikt, of de leerling georganiseerd, zorgvuldig en ordelijk is, en of er sprake is van prestatie-motivatie (motivatie om goed te presteren). De vijf persoonlijkheidskenmerken die psychologen onderscheiden, raken aan wat leerkrachten zelf belangrijk vinden in het formuleren van een schooladvies, blijkt uit een onderzoek uit 2013 van Rosalie Laarhuis. Zij noemen doorzettingsvermogen, motivatie, zelfstandigheid, kunnen samenwerken en werkhouding.

Meetbaar?

Maar hoe kun je zulke persoonlijkheidskenmerken meten? Of zoals een van de leraren het formuleert: 'Het lijkt me een hele uitdaging om de persoonlijkheid van leerlingen met een test in kaart te brengen.'

Te Pas spitste haar onderzoek toe op het belangrijkste persoonlijkheidskenmerk: leeraanpak of consciëntieusheid. Zij werkte, samen met leraren uit het basis- en voortgezet onderwijs, de drie meest betekenisvolle indicatoren 'organiserend vermogen', 'doorzettingsvermogen' en 'prestatie-motivatie' uit in specifieke en meet-

tekst Gerdineke van Silfhout en Elise te Pas

beeld Human Touch Photography

Hoe zien leerlingen zichzelf?

Onderzoeker Elise te Pas maakte met leerlingen uit groep 8 casussen waarmee leerlingen kunnen aangeven hoe zij zichzelf zien. Dit is een casus binnen het onderwerp 'orde en regelmaat':

De juf geeft uitleg over een rekenopdracht. Daarna gaan de leerlingen zelfstandig aan het werk.

Jasmine gebruikt bij het oplossen van de rekensommen vaak dezelfde manier.

Jente gebruikt bij het oplossen van de rekensommen verschillende manieren.

Op wie lijkt jij? Vink het bolletje aan dat het dichtste in de buurt komt van hoe jij jezelf ziet. Vind je bijvoorbeeld dat je meer op Jasmine lijkt dan op Jente, maar niet helemaal? Kies dan voor het tweede bolletje van links.

bare subindicatoren. Zo vallen onder 'organiserend vermogen' de subindicatoren 'denkwijze', 'orde en regelmaat', 'plannen' en 'zorgvuldigheid'. Vervolgens stelde Te Pas met leerlingen uit groep 8 casussen met situatiebeschrijvingen per subindicator op (zie kader). Daarna liet ze 220 leerlingen van groep 7 en 8 middels deze casussen aangeven hoe zij zichzelf zien. Kwam de uitslag van de leerlingen (hun zelfbeeld) overeen met de indruk die leerkrachten van hen hadden? Het antwoord is ja. De zelfrapportages kwamen overeen met de mening en gevoelens van vrijwel alle leerkrachten, zo bleek na evaluatiegesprekken. Bijna alle leerkrachten zagen bijvoorbeeld het gedrag van hun leerlingen terug in de indicatie die het meetinstrument van Te Pas op onder andere 'organiserend vermogen' gaf. En daarmee mogen we concluderen dat het meetinstrument naast betrouwbaar, ook valide is: het meet wat we willen weten. Leerkrachten gaven aan dat de meetresultaten van Te Pas hun veel nuttige informatie gaven en een goed houvast vormden tijdens gesprekken met ouders over het schooladvies. Het stelde hen in staat om naast cognitieve vaardigheden, zoals taal en rekenen, goede informatie te geven over de persoonlijkheidskenmerken die belangrijk zijn voor succes in het voortgezet onderwijs. Kortom, het blijkt dus mogelijk om aan de hand van een test het schooladvies nog objectiever en betrouwbaarder te onderbouwen. ■

Elise te Pas deed haar afstudeeronderzoek aan de Universiteit Twente. Gerdineke van Silfhout promoveerde in 2014 aan de Universiteit Utrecht. Beide auteurs werken inmiddels als toetsdeskundige bij Bureau ICE. Meer info: gvsilfhout@bureau-ice.nl. Kijk voor de bronnen bij dit artikel op www.didactiefonline.nl.